

DEBORAH HEILIGMAN

Čarlzas ir Ema

Čarlzo Darvino šeimos istorija

TYTO ALBA

DEBORAH HEILIGMAN

Čarlzas
ir Ema

Iš anglų kalbos vertė
Virginija Traškevičiūtė

VILNIUS 2010

Turinys

Pratarmė.....	9
1 skyrius. GERIAU NEI ŠUO	13
2 skyrius. ŽIURKIŲ GAUDYMAS	25
3 skyrius. SLĖPK SAVO ABEJONES.....	30
4 skyrius. KAI DURYS IR LANGAI ATIDARYTI.....	37
5 skyrius. MAŽOJI PANELĖ NĖRŪPESTINGUOLĖ	44
6 skyrius. ANAS PASAULIS	51
7 skyrius. BAIMĖS JAUSMAS	56
8 skyrius. ŠUOLIS.....	64
9 skyrius. UŽSIĖMĖS ŽMOGUS.....	69
10 skyrius. MELANCHOLIŠKOS MINTYS.....	77
11 skyrius. TRIUKŠMO IR JUDĖJIMO SŪKURYS.....	84
12 skyrius. SUNKUS BAGAŽAS, LIEPSNOJANTYS ŽIDINIAI	92
13 skyrius. LAIMĖS APIBRĖŽIMAS	99
14 skyrius. NĖŠČIOSIOS MINTYS	105
15 skyrius. MAŽIEJI PADARĖLIAI.....	110
16 skyrius. ATGAL Į KAIMĄ.....	118
17 skyrius. NETIKĖTOS NETEKTYS	126
18 skyrius. VĖŽIAGYVIAI IR KŪDIKIAI	136
19 skyrius. PLAKTI KREMĄ.....	143

20 skyrius. NERIMASTINGAS VAIKAS.....	147
21 skyrius. VIENAS DIEVAS TEŽINO, KAS BUS.....	153
22 skyrius. MYLIMAS IR GERAS VAIKAS	160
23 skyrius. TAISYKLIŲ LAUŽYMAS.....	168
24 skyrius. SIAUBINGOS KANČIOS	176
25 skyrius. „ATSIRADIMO“ IŠTAKOS.....	185
26 skyrius. TAIP SUDĖTINGAI VIENAS NUO KITO PRIKLAUSOMI.....	191
27 skyrius. KĄ VIEŠPATS SIUNČIA	198
28 skyrius. JAUSMAI, O NE PROTAS	207
29 skyrius. DIDELIS TRIUKŠMAS	214
30 skyrius. PAPRASČIAUSIA APGAULĖ.....	224
31 skyrius. ŠILUMA IKI GALO	229
32 skyrius. LAIMINGAS ŽMOGUS.....	238
33 skyrius. NEUŽDUOTI KLAUSIMAI	241
Epilogas. TIEK DAUG GARBINTINŲ DALYKŲ	247
Padėka.....	251
Pastabos apie šaltinius	256
Rinktinė bibliografija.....	277

Pratarmė

Dar niekada Čarlzo Darvino istorija nebuvo papasakota šitokiu būdu.

Šimtai autorių rašė apie Darvino genijų, apie tai, kaip jo idėjos pakeitė pasaulį. Tūkstančiai mokslininkų atpasakojo jį išgarsinusius žygius: pirmiausia jo kelionę aplink pasaulį *Beagle* laivu, ir antra, didžiulės, savitos ir naujos intelektualinės teritorijos atradimą – tą teritoriją jis ištyrė savo šedevre „Rūšių atsiradimas“.

Tos dvi istorijos vienoje gretoje su svarbiausiais mūsų civilizacijos atradimais. Bet, kiek man žinoma, ši knyga – pirmoji imasi nušviesti žygi, kuris prasidėjo tada, kai iš kelionės namo grįžęs Darvinas pasiėmė popieriaus lapą ir surašė keistą, juokingą ir labai atvirą sąrašą visų „už“ ir „prieš“ šeiminių gyvenimą.

Ieškodamas moters, kurią galėtų vesti, Čarlzas Darvinas kone išsyk patyrė asmeninio atradimo džiaugsmą, kai applanė savo tetą ir dėdę Majer Hole, Stafordšyre, ir susėdo bibliotekoje prie židinio maloniai pasišnekučiuoti (jie vadino tą pasišnekėjimą „žąsimi“) su pussesere Ema Vedžvud.

Anuomet toje pasaulio dalyje pirmos eilės giminaičių vedybos buvo įprasta, ir visi manė, kad Čarlzas ir Ema –

Emos Darvin portretas, dail. George Richmond, 1840

© ENGLISH HERITAGE PHOTO LIBRARY / BY KIND PERMISSION OF DARWIN HEIRLOOMS TRUS

Majer Holas, Emos vaikystės namas. Šių laikų fotografija.

COURTESY OF J. H. WAHLERT

1 skyrius

Geriau nei šuo

Žiūrėkite, jo galvos forma visai pasikeitė.

DR. ROBERTAS DARVINAS, 1836 M.,
PO ČARLZO PENKERIŲ METŲ KELIŲNĖS

1838 metų vasarą Londone išsinuotame bute Morlboro Didžiojoje gatvėje Čarlzas Darvinas nubrėžė liniją per popieriaus lakšto vidurį. Jau beveik dveji metai jis buvo Anglijoje, grįžęs iš įspūdingos kelionės aplink pasaulį. Buvo bebaigiąs trečiąją dešimtį. Pats laikas apsispręsti. Kairės lapo pusės viršuje jis užrašė: *Vesti*. Dešinėje pusėje – *Nevesti*. O per vidurį: *Štai koks klausimas*.

Rašyti į skiltį pavadinimu *Nevesti* Čarlzui buvo lengva.

„Laisvė keliauti kur panorėjus“, pradėjo jis. Čarlzas mėgo keliauti. Jo kelionė truko bemaž penkerius metus; jis buvo gamtininkas britų ekspediciniame *Beagle* laive. Plaukiant siaubingai prisikentėjo nuo jūros ligos, kaip beįmanydamas stengėsi kuo daugiau laiko praleisti krante, keliaudamas raitas ir pėsčiomis ir rinkdamas tūkstančius gamtinių pavyzdžių – nuo koralų iš Indijos vandenyno Kokosų salų iki Australijos

vabalų ir lapės iš Čilės salyno Čiloé salos. Dabar jis gyveno Londone su tarnu Simsu Kovingtonu iš *Beagle*, buvusiu laivo junga. Čarlzas buvo jį išmokęs šaudyti paukščius ir daryti iškamšas bei padėti rūšiuoti pavyzdžius. Tad Čarlzas ir Simsas gyveno tarp rietuvių medinių dėžių, statinaičių ir statinių, kur buvo sudėti lobiai iš Patagonijos, Brazilijos, Čilės, Ugnies Žemės: fosilijos, odos, kriauklės, žuvys vyno spirite, žinduoliai vyno spirite, vabzdžiai, ropliai ir paukščiai vyno spirite; augalai, mineralai, vabalai, gyvūnų griaučiai. O jei Čarlzas norės leistis į kitą kelionę prisirinkti dar pavyzdžių? Kaip jis galės tai daryti būdamas vedęs?

Skiltyje *Nevesti* jis rašė toliau: „galimybė pasirinkti draugiją. Protingų vyrų pokalbiai klubuose...“

Morlboro Didžiojoje gatvėje Čarlzas gyveno visai šalia vyresniojo brolio Erazmo ir daug laiko praleisdavo su Eru bei jo intelektualiaisiais draugais – tarp jų buvo istorikas ir rašytojas Tomas Karlailis su žmona Džeine, rašytoja Harieta Martino ir Darvino pirmos eilės pusbrolis Henslis Vedžvudas. Jie kalbėdavosi apie didžiulius pokyčius Anglijoje, kuriuos sukėlė pramonės revoliucija. Čarliui iškeliaujant, šalyje tebuvo vos keli traukiniai; dabar geležinkelių tinklas raizgė visą šalį, pasiekdamas ir tokias vietas, kur anksčiau buvo galima nusigauti tik kariatomis. Daugėjo gamyklų bei fabrikų – pakito ir kraštovaizdis; miestai ir miesteliai augo ir plėtėsi, lygiai kaip praraja tarp turtuolių ir vargšų. Turtingieji tarpo iš naujosios pramonės ir Britanijos imperijos suklestėjimo. Vargingieji kentė skurdą – jį vaizdžiai aprašė Čarlzas Dickensas vienas po kito leidžiamuose romanuose. Erazmas su draugais aptarinėjo Neturtingųjų įstatymą, išstumiantį be-

turčius į vargšų prieglaudą, kalbėdavo apie socialinės reformos būtinybę.

XIX amžiaus Anglijoje nestigo ir religinių nesutarimų. Religiniai fanatikai ir atskalūnai kėlė triukšmą, o Anglikonų bažnyčios nariai ir unitoriai, kuriems priklausė ir Darvinai, taip pat tyliai svarstė savo tikėjimo klausimus. Laisvamaniai liberalai, kaip Eras ir jo aplinka, buvo gerbiami britų aukštesniojo sluoksnio nariai, ir Čarlzui atrodė lengva ir naudinga būti tarp jų. Čarlzas žinojo galįs dalytis su jais tam tikromis radikaliomis mokslinėmis mintimis, kurias kaip tik buvo bepradedęs formuluoti. Šitai jam ir buvo svarbiausia, o ne dalyvauti pietuose, arbatėlėse ir kituose kankinamuose pasibuvimuose, kur žmonės apiberdavo jį, regis, nesibaigsiiančiais klausimais apie jo keliones.

Nepasakysi, kad visi jo pasižmonėjimai būdavo kankinami. Su Čarlzu dažnai bendravo ir jo prielankumo siekė trys seserys iš vienos šeimos. Hornerių merginos buvo protingos jaunos moterys, apsiskaičiusios ir išprususios, su daug žadančia ateitimi. Jos netgi, kaip ir jis, domėjosi gamtos mokslais, geologija ir zoologija. Vyriausioji sesuo Merė jau buvo ištekėjusi už jo naujojo bičiulio, garsaus geologo Čarlzo Lajelio. Ponas Horneris pritarė Čarlzo Darvino, kaip būsimo žento, kandidatūrai ir tikėjosi jį pasipiršiant. „Jau seniai nebuvo sutikęs žmogaus su tokiomis išsamiomis ir tiksliomis žiniomis“, – rašė jis savo dukteriai Merei. Čarlzo brolis Erazmas erzino jį, vadindamas ponią Horner „uošve“. Taigi vedybų klausimas neatrodė tik prielaida.

Ir pats Čarlzas Darvinas *buvo* geras laimikis. Jis buvo aukštas vyras, kokių šešių pėdų, tvirtai sudėtas – stambus, bet

*Religinis ir mokslinis požiūriai į gyvenimą
labai dažnai suvokiami kaip du atskiri pasauliai.
Kaip priešai. Ta prasme galima sakyti, kad ir Čarlzas, ir
Ema miegojo su priešu. Bet jie nebuvo priešai. Jie buvo
geriausi draugai, ir jų gyvenimo istorija įkvepia.*

Deborah Heiligman (Debora Heiligman) – amerikiečių autorė, parašiusi daugiau nei 20 knygų jaunimui. Čarlzo Darvino gyvenimo istorija „Čarlzas ir Ema“ buvo įtraukta į geriausių jaunimui skirtų 2009 m. knygų dešimtuką.

Čarlzas Darvinas (1809–1882) – vienas žymiausių pasaulio mokslininkų, žmogus, pakeitęs požiūrį į gyvų būtybių atsiradimą. Tačiau šioje biografijoje didžiausias dėmesys skiriamas ne revoliucingai mokslinei Darvino veiklai, o asmeniniam jo gyvenimui, apie kurį išties mažai kas žinoma. Gal todėl, kad tai buvo tiesiog laimingai vedusio vyro ir šeimos tėvo gyvenimas?

„Čarlzas ir Ema“ – tai neįprasta meilės istorija, prasidėjusi visiškai neromantiškai: jaunas mokslininkas racionaliai svarsto, vesti ar ne. Paėmęs popieriaus lapą, padalija jį į dvi skiltis ir dėlioja argumentus. Geriau turėti gerą pašnekovę ar laisvę atsidėti moksliniams tyrimams; geriau turėti asmenį, kurį galima mylėti ir su kuriuo linksma leisti laiką, ar laisvę keliauti kur panorėjus. Tačiau galiausiai žmona juk geriau nei šuo... ir dar galimybė susilaukti vaikų, tai Darvinui buvo labai svarbu. Taigi nuspręsta – vesti! Ir jis vedė savo pusseserę Ema, su ja laimingai nugyveno santuokoje 43 metus. Du labai skirtingi žmonės: labai religinga Ema ir racionalaus proto galia tikintis Čarlzas sugebėjo mylėti vienas kitą visą gyvenimą, gerbti vienas kito pažiūras ir pakelti likimo jiems siūstas negandas. Ar tai įmanoma?

Ši knyga – savotiškas santuokinės meilės tyrimas, puslapis po puslapio atskleidžiantis gyvenimą be širdį draskančių aistrų, apgavysčių ir klystkelių. Gyvenimą, kurį nugyveno du vienas kitą mylintys, branginantys ir gerbiantys su-tuoktiniai, visą amžių savo pažiūrų rūmą rentę ant visiškai skirtingų pamatų.

ISBN 978-9986-16-776-1

TYTOALBA

www.tytoalba.lt